

Vereniging Surinaams Bedrijfsleven
Working paper

De ontwikkeling van overheidsfinanciën en staatsschuld in de afgelopen jaren

Een analyse over de periode 2012-2019 en middellange termijn vooruitzichten

Drs. Maly Dwarkasing
Paramaribo, januari 2020

Inhoudsopgave

1. Executive Summary	2
2. Inleiding	3
3. Macroeconomische ontwikkelingen in 2012-2019	4
4. Wettelijk kader voor staatsschuld	5
5. Overheidsfinanciën en staatsschuld ontwikkelingen in 2012-2019	8
5.1. Overheidsfinanciën	8
5.2. Staatsschuld	11
6. Debt Sustainability Analysis (DSA)	16
7. Conclusies en enkele aanbevelingen	19
Bijlagen:	
• Een overzicht van de aangepane binnenlandse en buitenlandse leningen in 2012 tot en met oktober 2019	21
• Economische groei, financieringstekort en centrale overheidsschuld in procenten van het BBP voor 2015-2019 van landen in het Caribisch gebied	24

1. Executive summary

Na de economische teruggang en recessie in 2014-2016, waarbij de economie in 2016 met het liefs 5,6 procent inkromp, was er in 2017-2019 sprake van een zekere opleving van de economie met een groei, welke rond de 2 procent lag. De dalende wereldmarktprijzen van onze belangrijkste exportproducten, de stopzetting van de bauxietindustrie in 2015, maar ook weinig of geen afstemming van het overheidsbeleid op deze ontwikkelingen, waren de oorzaak van de slechte economische groei in 2014-2016. Vanwege bovengenoemde oorzaken namen de overheidsinkomsten in de referentie periode af, terwijl de uitgaven juist toenamen, waardoor het financieringstekort van de overheid opliep van 2,7 procent in 2012 tot 11,3 procent in 2016. Na 2016 namen overheidsinkomsten weer toe, vanwege stijgende wereldmarktprijzen voor goud en olie, een stijgende goudproductie door de operationalisering van de Merianmijn van Newmont Goldencorp Suriname en een zekere opleving van de groei van de niet-mineralen productie sectoren. In SRD stegen overheidsinkomsten sterk, hoewel deze voor 2017-2018 in USD termen nog niet op het niveau zijn als in 2012.

De overheidsuitgaven bleven sneller stijgen dan de inkomsten in de jaren na de recessie. De meeste uitgaven waren ten behoeve van subsidies en bijdragen en personele uitgaven, terwijl er ook aardig wat achterstallige betalingen in die jaren zijn uitbetaald. Vanwege deze trend bleven de financieringstekorten significant hoog en bedroegen ca. 9,3 procent en ca. 11,5 procent van het BBP in 2017 en 2018. De hoge financieringstekorten beginnen een structureel karakter te krijgen en hebben ervoor gezorgd, dat de staatsschuld enorm is toegenomen tot ca. USD 2,8 miljard per ultimo oktober 2019. In de afgelopen jaren is de buitenlandse schuld sterk gestegen, waarbij er ook veel schulden zijn aangetrokken op de internationale kapitaalmarkt tegen hoge rentevoeten, vanwege de verslechterde creditratings van het land. De fragiele macro-economische stabiliteit, hoge oplopende financieringstekorten en staatsschulden, zwakke instituten, maar ook de vele aanpassingen op de Wet op de Staatsschuld in de afgelopen jaren, waardoor het beleid met betrekking tot het leningenplafond steeds minder transparant is gemaakt, zijn de oorzaken van de verslechterde kredietwaardigheid van het land.

Uitgaande van een geschatte effectieve schuld-BBP ratio van 75,6 procent per ultimo december 2019 en de baseline middellange termijn vooruitzichten van het land door het IMF, zou de staatsschuld in 5 jaar verder kunnen oplopen tot ca. 85 procent van het BBP in 2024. Als de overheid een groter financieringstekort in 2020 zal boeken dan de baseline aangeeft, dan zal de waarde van onze munteenheid verder onder druk komen te staan met als gevolg een depreciatie van de wisselkoers, een stijgende binnenlandse inflatie, een lagere economische groei en een hogere gemiddelde rentevoet op de schuldportefeuille van de overheid, waardoor de schuld-BBP ratio verder zou kunnen oplopen tot ca. 94 procent in 2024. Het is duidelijk dat de overheid surplusen moet genereren om oude schulden af te lossen en de schuld-BBP ratio omlaag te brengen. Om dit te doen zal zij zowel inkomstenverhogende als uitgaven verlagende maatregelen moeten nemen.

De recente positieve berichten over offshore olievondsten zullen op middellang termijn niet veel inkomsten binnenbrengen voor het land. Het is daarom van belang, dat de overheid in samenwerking met alle maatschappelijke groepen in het land in de overbruggingsperiode tot de offshore olieproductie, de economie weer in balans brengt, een goed beleidsraamwerk opzet dat ondersteund wordt door sterke instituten en de benodigde wetgeving. Zo zal zij in staat zijn om de ontvangsten uit de olie en gasindustrie duurzaam te kunnen investeren, zodat de volgende generaties ook daar profijt aan hebben. Is dat niet het geval, dan zullen de inkomsten uit de sector door de overheid veelal consumptief besteed worden en zal er geen duurzame groei en ontwikkeling op lange termijn gerealiseerd kunnen worden.

2. Inleiding

De regering die na de verkiezingen in 2000 aan de macht kwam, stelde direct na haar aantrede de Commissie Inventaris Staatsschuld in het leven. Het doel van de commissie was een inventarisatie te maken van de hoogte en samenstelling van de overheidsschuld, vanwege de onduidelijkheid die hieromtrent op dat moment bestond. In maart 2001 bracht de commissie een rapport uit, waarbij bleek dat de schatting van de totale schuld-BBP quote voor 2000 ca. 96,9 procent bedroeg. Op basis van de aanbevelingen in het rapport, werd de Wet op de Staatsschuld in 2002 aangenomen.

Vóór 2002 waren de activiteiten op het gebied van schuldbeheer gefragmenteerd en verdeeld over een aantal instituten met name de CBvS en het Ministerie van Financien. Er was toen geen goed gedefinieerde wetgevingskader met duidelijke doelstellingen voor schuldbeheer, noch sprake van een leenstrategie, en regelgeving voor het uitvoeren van schuldbeheeroperaties. De wet van 2002 beoogde een aantal doelstellingen te bereiken met name:

- schulden die een directe of voorwaardelijke verplichting voor de Surinaamse overheid vormen, duidelijk te definiëren;
- de bevoegdheid voor het aangaan van leningen en andere financiële verplichtingen die terugbetaald moeten worden, te delegeren aan een specifieke entiteit, in dit geval de Minister van Financien, om te voorkomen dat meerdere overheidsinstellingen schulden voor de Staat aangaan, zoals dat eerder het geval was;
- duidelijke limieten (obligoplafonds) vast te stellen voor de overheidsschuld, die gekoppeld zijn aan de economische prestaties van het land en de staat, om zo de duurzaamheid van de overheidsschuld op lange termijn te waarborgen;
- het opzetten van een efficiënte institutionele structuur voor het beheer van overheidsschulden door de beheerfuncties te centraliseren binnen een enkel entiteit, het Bureau voor de Staatsschuld.

Het uiteindelijke doel van de wet was te zorgen voor meer transparantie en verantwoordingsplicht bij het beheer van de Staatsschuld.

In augustus 2004 werd het Bureau voor de Staatsschuld operationeel en heeft onder andere gewerkt aan de transparantie via publicatie van tijdige schuldstatistieken, het afwikkelen van een aantal achterstallige bilaterale buitenlandse schulden van ca. USD 150 mln. per ultimo 2008 en het terugbrengen van de effectieve schuld-BBP quote tot 18 procent aan het eind van 2009.¹ Vanaf 2015 is de Staatsschuld wederom sterk aan het stijgen. Ook is in de periode 2011-2019, de Wet op de Staatsschuld een zes-tal keer aangepast, waardoor er onduidelijkheid is ontstaan over het huidig niveau van de wettelijke schuld-BBP quote en de ruimte voor het aangaan van nieuwe overheidsschulden.

De sterk groeiende Staatsschuld, onduidelijkheid over de doelmatigheid van de bestedingen hiervan en een gebrek aan transparantie met betrekking tot het beheer van deze schulden, zorg voor een steeds toenemende bezorgheid in de samenleving. Hierdoor is het noodzakelijk dat er een nationale discussie met participatie van alle belangengroepen opgang komt, om zo druk uit te oefenen op de regering om deze trend een halt toe te roepen. De VSB wil middels deze paper haar bijdrage leveren aan de discussie.

In deze paper, zal na een overzicht van de macro-economische ontwikkelingen van de afgelopen 8 jaar, een overzicht gegeven worden over de aanpassingen van de Wet op de Staatsschuld vanaf 2011. Daarna komt er een analyse van het verloop van overheidsfinanciën en Staatsschuld vanaf 2012. Vervolgens wordt er een Debt Sustainable Analyse gedaan en enkele conclusies en aanbevelingen gepresenteerd.

¹ Dit was de laagste effectieve schuld-BBP ratio die van het Bureau voor de Staatsschuld had geregistreerd sedert haar oprichting.

3. Macroeconomische ontwikkelingen in 2012-2019

Periode 2012-2016

De Surinaamse economie heeft in de afgelopen zeven tot acht jaar heel wat ontwikkelingen meegemaakt. In 2012-2013 groeide de economie matig met gemiddeld 2,8 procent, nadat de economie een gestadigde groei van ca. 4,8 procent in 2006-2011 op jaarbasis kende. In 2014 liep de groei verder terug tot 0,3 procent en in de volgende twee jaar was er sprake van een economische recessie met als dieptepunt een inkrimping van de economie met liefst 5,6 procent in 2016. De reden voor de teruggang van de groei en recessie was de daling van de wereldmarktprijzen van onze belangrijkste exportproducten,² de sluiting van de bauxietindustrie in 2015³ en weinig of geen afstemming van het overheidsbeleid op deze ontwikkelingen. Vanwege de recessie nam het werkloosheidspercentage toe van ca. 9 procent in 2014 tot ca. 15 procent in 2016.⁴

In 2012 hadden de internationale wereldmarktprijzen van goud en olie een hoogtepunt bereikt, zodat in dat jaar ook export en import van goederen en diensten van respectievelijk USD 2,8 miljard en USD 2,6 miljard het hoogst waren in de afgelopen tien jaar. De daling van de wereldmarktprijzen en de sluiting van de bauxietindustrie in 2015 resulteerden in een sterke daling van de exportinkomsten van goederen en diensten in 2015-2016 met ongeveer 35 en 43 procent in vergelijking met 2012, terwijl het effect ook in 2017-2018 merkbaar was.⁵ Importen namen pas in 2016-2018 drastisch af met ca. 34 en 18 procent ten opzichte van 2012. Sterker dalende exporten ten opzichte van importen in 2013-2015 met onvoldoende compensatie van inkomende geldstromen uit het buitenland via de kapitaalrekening van de betalingsbalans, resulteerde in de laagste International Reserve (IR) van USD 330,3 miljoen aan het eind van 2015, wat een dekking van 1,5 maanden invoer vertegenwoordigde.

De officiële wisselkoers van de SRD ten opzichte van de USD kwam in 2014-2015 onder druk te staan, waarbij de monetaire autoriteiten eerst via de verkoop van vreemde valuta probeerden in te grijpen en in 2015 de wisselkoers met 20,5 procent deprecieerde. Vanwege de steeds afnemende IR gingen de monetaire autoriteiten in mei 2016 over tot een flexibel wisselkoerssysteem, waarbij de koers vanaf dat moment veelal werd bepaald door vraag en aanbod op de markt. De gemiddelde jaar inflatie in 2016, die voornamelijk wordt beïnvloed door wisselkoersschommelingen, nam toe tot 55,5 procent.

De recessie leidde tot een escalatie van overheidsfinanciën met als gevolg significante financieringstekorten van ca. 11 procent van het BBP in 2015-2016. Hoewel de overheidsinkomsten aanzienlijk waren afgenomen, volgden de uitgaven niet dezelfde trend en stegen zelfs in 2015-2016. Tekorten in deze jaren werden vooral gefinancierd door het aantrekken van buitenlandse schulden, veelal van de internationale kapitaalmarkt. De effectieve schuld-BBP ratio verdrievoudigde haast tot 74 procent aan het eind van 2016.

Een ander belangrijk gevolg van de recessie is de opbouw van achterstallige overheidsbetalingen aan lokale bedrijven voor de levering van goederen en diensten. Vanwege deze ontwikkeling en de recessie in het algemeen nam het aantal “non-performing loans” van de bancaire sector aanzienlijk toe, wat leidde tot grote kwetsbaarheden in deze sector en in het financiële systeem als geheel.

Economische herstel 2017-2019

In 2017-2018 herstelde de economie enigzins en bedroeg de groei respectievelijk 1,8 en 2,6 procent in die jaren. De belangrijkste reden voor het herstel is een toename van de goudproductie, vanwege de operatimalisering van een nieuwe goudmijn door de multinational Newmont Suriname NV in het laatste kwartaal van 2016. In 2018 is er sprake van een marginaal herstel van de lokale economie (niet-minerale

² De goudprijs bereikte een hoogtepunt in 2012 van gemiddeld USD 1.669 per troy ounce en daalde 30,5 procent tot USD 1.160 in 2015. In 2016-2018 herstelde de goudprijs enigzins met 7,8, 0,5 en 0,8 procent. De internationale olieprijzen bereikten ook een hoogtepunt in 2012 van USD 105 per vat en daalden met 59,2 procent in 2016 tot USD 43 per vat. In 2017 stegen de olieprijzen met 24 procentpunten. Tussen 2012 en 2015 daalde de gemiddelde exportprijs van aluinaarde met 5 procent.

³ De Alcoa Corporation beëindigde de bedrijfsoperaties van Suralco in november 2015, vanwege lage wereldmarktprijzen en hoge operationele kosten in Suriname.

⁴ Het werkloosheidspercentage is gebaseerd op informatie van het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) en heeft betrekking op Paramaribo en het district Wanica.

⁵ De daling van de exportopbrengsten in deze jaren bedroegen ca. 20 procent ten opzichte van 2012.

sectoren exclusief de overheid), als gevolg van een voorzichtige verbetering van de binnenlandse vraag in dat jaar. De groei voor 2019 wordt geschat op ca. 2,5 procent.

In 2017-2019 zijn zowel exporten⁶ als importen aan het stijgen. Was er in 2016-2017 nog een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans te constateren, zien wij in 2018-2019 wederom een tekort op deze rekening. Een positief saldo op de kapitaalrekening van de betalingsbalans en de kapitaalontvangsten van Staatsolie ter waarde van USD 337,5 mln.,⁷ deed de internationale reserve stijgen tot USD 580,7 mln. per ultimo in 2018. Aan het eind van oktober 2019 steeg de internationale reserve verder tot USD 688,3 mln. als gevolg van het overhevelen van de vreemde valuta kasreserves van de banken naar de Centrale Bank van Suriname.

Alhoewel er duidelijke tekenen zijn van economisch herstel met name een positieve groei, stijgende exporten, toenemende internationale reserve, redelijke stabiele wisselkoersen, afnemende inflatie en een verbeterde binnenlandse vraag, is dit herstel zeer fragiel. Binnen de overheid, heeft er nog steeds geen consolidatie van inkomsten en uitgaven plaatsgevonden. De enorme financieringstekorten⁸ in 2017 tot en met het eerste halfjaar van 2019 beginnen een structureel karakter aan te nemen, wat geleid heeft tot de sterk stijgende Staatsschuld. Ook zijn de kwetsbaarheden (solvabiliteitspositie en beperkte rentabiliteitsvooruitzichten van de banken) binnen de financiële sector nog steeds alarmerend.

4. Wettelijk kader voor staatsschuld

Het institutioneel raamwerk voor het schuldbeheer van de Staat is gereguleerd in de Wet op de Staatsschuld die op 19 maart 2002 is aangenomen (SB 2002 no 27). Volgens deze wet is de minister van Financiën de enige autoriteit die namens de Staat bevoegd is om schulden aan te gaan.

In artikel 1 lid i in de Wet op de Staatsschuld wordt de bruto Staatsschuld gedefinieerd als *“het totaal van uitstaande rechtsgeldig tot stand gekomen schuldverplichtingen ten laste van de Staat, daaronder begrepen de nog niet opgenomen bedragen van gecontracteerde schuld, alsmede achterstallige renten en kosten, zowel van die welke een delgingsverplichting van de Staat inhouden, als van die welke een waarborgverplichting van de Staat inhouden”*.

De wet geeft ook aan dat alle leenovereenkomsten geregistreerd dienen te worden bij de Rekenkamer om ze rechtsgeldig te verklaren.

In de wet is ook expliciet het leningenplafond voor de Staatsschuld van Suriname aangegeven. Volgens de wet mag de bruto schuld van de Staat maximaal 60 procent uitmaken van het BBP, waarvan de buitenlandse schuld niet meer dan 45 procent en de binnenlandse schuld niet meer dan 15 procent van het BBP mag zijn. De wet geeft explicieteit aan dat het BBP dat gebruikt moet worden bij het berekenen van de schuld-BBP ratio, het uitgegeven BBP van het meest recent kalenderjaar van ABS moet zijn. Tevens geeft de wet aan welke wisselkoersen gebruik moeten worden voor het omzetten van vreemde valuta schulden in de lokale munteenheid, en wel de CBvS wisselkoersen van de laatste bankdag van het kalenderjaar waarop het BBP betrekking heeft.

De wet heeft ook getracht de organisatie van schuldmanagement te moderniseren, door alle functies die hiermee te maken hebben, samen te brengen in één instituut te weten het Bureau voor de Staatsschuld. Het Bureau voor de Staatsschuld is verantwoordelijk voor het beheer van de volledige buitenlandse en binnenlandse schuldportefeuille, inclusief alle niet getrokken middelen op leenovereenkomsten en verstrekte overheidsgaranties. Vanaf 2011 zijn er verschillende aanpassingen gedaan op de Wet op de Staatsschuld, die in tabel 1 zijn weergegeven.

⁶ De toename in de exportopbrengsten is naast stijgende exportvolumes van vooral goud, ook het gevolg van stijgende wereldmarktprijzen van goud en olie. Zo steeg de gemiddelde goudprijs in 2016-2018 met respectievelijk 7,8, 0,5 en 0,9 procent, terwijl de gemiddelde olieprijs in 2017-2018 toenam met respectievelijk 23,3 en 29,4 procent.

⁷ De kapitaalontvangsten van Staatsolie hadden betrekking op de vervroegde aflossing van een overheidsschuld (USD 261,5 mln.) en de aankoop van het overheidsaandeel in de Merianmijn (USD 76 mln.).

⁸ De financieringstekorten van de overheid bedroegen in 2017-2019 Q2 respectievelijk 9,3 procent, 11,5 procent en 5,9 procent.

Tabel 1. Overzicht aanpassingen Wet op de Staatsschuld

Nr.	Datum	Artikel	Beschrijving (belangrijkste) aanpassingen	Motivatie voor aanpassing
1.	12 jan. 2011	3 lid 1 en 2	<u>Aanpassing obligoplafond binnenlandse en buitenlandse schuld:</u> * van 15 procent en 45 procent van het BBP * naar 25 procent en 35 procent van het BBP	Overschrijding wettelijke obligoplafond binnenlandse schuld vanaf juni 2010.
2.	25 apr. 2016	1 lid i, j	<u>Aanpassing bruto Staatsschuld definitie:</u> * geen onderdeel meer van schuldpositie: niet opgenomen bedragen van gecontracteerde schuld * onderdeel van schuldpositie: niet alle waarborgverplichtingen, maar slechts de afgeroepen waarborgverplichtingen	De wet moet voldoen aan internationale gangbare normen voor het definiëren en doen vaststellen van de Staatsschuld.
3.	12 dec. 2016	3 lid 5	<u>Verlenen van toestemming tot overschrijding/ afwijking obligoplafond:</u> * Minister van Financiën mag een lening aangaan voor USD 235 mln. bij China Eximbank voor de ontwikkeling van de infrastructuur en mag afwijken van vastgestelde (buitenlandse) obligoplafond.	Dalian 4 lening tbv. de infrastructuur is belangrijk voor de ontwikkeling van bepaalde gebieden en voor welvaart. Toestemming tot afwijking gevraagd omdat de totale obligoplafond onder druk is komen te staan.
4.	29 dec. 2016	3 lid 5	<u>Verlenen van toestemming tot overschrijding/afwijking obligoplafond:</u> * Minister van Financiën mag lening aangaan voor USD 94.467.581,61 bij China Eximbank voor nationale breedbaan netwerk project en mag afwijken van vastgestelde (buitenlandse) obligoplafond.	Lening is voor ontwikkeling nationale breedbaan netwerk. Opmerkingen: Trekkingen op beide leningen van Eximbank China mbt. toestemming tot afwijking, worden niet meegenomen bij het berekenen van de wettelijke schuld-BBP ratio, wat nodig is om de ruimte voor nieuwe schulden aan te geven.
5.	3 feb. 2017	3- verwijz. naar aanpassing wet 25 apr 2016.	<u>Nieuw artikel 3a toegevoegd:</u> * In een periode van negatieve groei van het nominaal BBP en/of stijging van de wisselkoers, mag overschrijding van artikel 3 lid 1,2 en 4 plaatsvinden en goedkeuring hiervoor worden gegeven obv. lid 5. * De Minister mag alleen schuldverplichtingen aangaan ter financiering van kosten en programma's op de vigerende begroting met binnenlandse en buitenlandse financieringen, waardoor totale schuldverplichting niet > mag zijn dan het begrotingstekort. * <u>Begrotingstekort mag:</u> - in het 1 ^{ste} jaar (2017) niet > 6,5 procent v/h BBP - in de 2 ^{de} -5 ^{de} jaar (2018-2021) niet > 5 procent v/h BBP - na het 5 ^{de} jaar (2021), bij overschrijding van obligoplafond, mag niet meer in een schuldverplichting worden voorzien. Anders moet obv. artikel 3 lid 5 toestemming a/h Parlement gevraagd worden. * Financiering van operationale uitgaven op de begroting kan geschieden d.m.v. binnenlandse financiering tot een 10 procent van de gewone dienst van de begroting zoals dat aangegeven is in (artikel 21 van) de bankwet.	Het treffen van concrete voorzieningen voor specifieke omstandigheden o.m. negatieve groei van het nominaal BBP en/of stijging van de wisselkoers en de effecten daarvan op de Staatsschuld is nodig, omdat zonder dat er nieuwe schuldverplichtingen opgenomen of getrokken worden, de wettelijk vastgestelde obligoplafonds boven de wettelijke bepaling zullen komen te liggen. Opmerkingen: * Er is toestemming gegeven tot overschrijding van de obligoplafonds. * Er is een nieuwe fiscale regel (norm) geïntroduceerd, gebaseerd op het niveau van het begrotingstekort in procenten van het BBP. * Begrotingstekort is niet gelijk aan financieringstekort. De schuld zal niet toenemen met het saldo van het begrotingstekort, maar met het saldo van het financieringstekort.

Nr.	Datum	Artikel	Beschrijving (belangrijkste) aanpassingen	Motivatie voor aanpassing
6.	6 nov. 2019	<p>3a, toevoeging 4 - verwijz. naar aanpas. wet 3 feb 2017.</p> <p>Aanpas. 4, 5, 9, 10, 15, 20, 25, 26,27 - verwijz. naar wet 19 mrt 2002.</p>	<p><u>Artikel 1 A- aanpassing 3a wetswijziging 2017:</u> * De Minister mag alleen schuldverplichtingen aangaan ter financiering van kosten en programma's voor dat begrotingsjaar. * Lid 4 wordt toegevoegd aan artikel 1: Indien er bijzondere omstandigheden zijn voor extra uitgaven op de begroting, mag meer geleend worden dan het begrotingstekort van 6,5% (in 2017) en 5% (2018-2021) van het BBP, waarbij extra leningen het obligoplafond tot 35% mogen overschrijden.</p> <p><u>Artikel 1 B- aanpassingen artikel 4 in wet 2002:</u> * Een geldelijke schuldverplichting mag niet boven het obligoplafond komen, mits toestemming is gegeven in artikel 3 lid 5 en 3a.</p> <p><u>Artikel 1 C,D,E,F,G,H,I- aanpassingen artikelen in wet 2002:</u> * C: artikel 5 lid 2, artikel 9 lid 1: de directe aansprakelijkheid van de Minister voor overschrijding en strafmaatregelen in artikel 25 lid 1, 2 komen te vervallen. * D: artikel 9 lid 3: de persoonlijke aansprakelijkheid van degene die schuldverplichtingen boven de gestelde norm is aangegaan, komt te vervallen. * E: artikel 10: toevoeging 10 a - de Minister moet bij de indiening van de staatsbegroting een schuldsaneringsplan toevoegen om de schuld terug te brengen onder het obligoplafond of hoe de overschrijding onder de 35% wordt gehouden. Het plan moet goedgekeurd worden door de DNA. * F: artikel 15: het Bureau voor de Staatsschuld zorgt voor de <i>officiële</i> (toevoeging) publicatie van de Staatsschuld. *G: artikel 20 – : Bij de uitvoering van de wet is een ieder verplicht tot geheimhouding en mag bedoelde persoon geen handelingen verrichten om (ipv enig voordeel) – enig onrechtmatig voordeel te trekken. * H: artikel 25: strafbepalingen verwijzen alleen naar artikel 20 en straffen zijn verminderd. * I: artikel 26 en 27 : Gewezen bewindslieden en vervolging en verjaring komen te vervallen.</p>	<p>Vanwege de crisis vanaf 2015, heeft de overheid maatregelen genomen afgestemd op het tempo van economisch herstel, om uitgaven te bezuinigen. De wijziging van de Wet op de Staatsschuld van 2017 in artikel 3a was nodig om de negatieve groei van het BBP en stijgende wisselkoers op te vangen. <u>In de praktijk blijkt dat dit artikel verduidelijking en verdere regeling behoeft. Dit is in de memorie van toelichting uitgewerkt:</u></p> <p>* Artikel 1 A: Wanneer de begrenzing van nieuwe schuldverplichtingen obv 6,5% -5% het begrotingstekort niet overschrijdt, het eventuele saldo gecumuleerd kan worden met de aan de Minister gegeven ruimte voor schuldverplichtingen voor het/de volgend(e) begrotingsjaar(en). Extra uitgaven in lid 4 refereert naar o.a. een noodtoestand of verkiezingen.</p> <p>* Artikel 1 B: Bij beide overschrijdingen is goedkeuring nodig.</p> <p>*Artikel 1 C, D, H, I: aanpak van bepaalde handelingen zijn reeds gewaarborgd in het Wetboek van Strafrecht en de anti-corrupctie wet en in de Wet In Staat van Beschuldiging en Vervolging Politieke Ambtsdragers.</p> <p>* Artikel 1 E: Schuldsaneringsplan moet verschillende scenario's bevatten mbt. het terugbrengen van de Staatsschuld en wordt jaarlijks aangepast.</p> <p>Opmerkingen: 1. Met de vele aanpassingen van de wet, is het nu erg onoverzichtelijk wat de totale toegestane ruimte is voor nieuwe schuldverplichting aan het eind van elke maand : - Behoren de trekkingen op de leningen aangegaan in 2016 met Eximbank China nu wel of niet bij het berekenen van de totale (overschrijdende) obligoplafond? - Het obligoplafond voor de staats-schuld is gesteld op 60 % van het BBP plus de ruimte van 35% van het BBP voor onvoorziene bijzondere uitgaven komt neer op 95% van het BBP. Daarnaast is er extra ruimte voor nieuwe schuld gecreëerd in 2017-2021 door de fiscale regel van een toegestane</p>

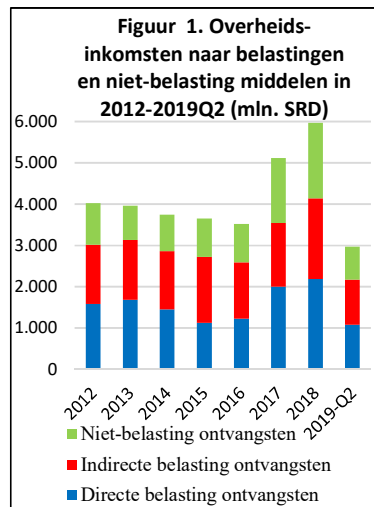
				<p>begrotingstekort van 6,5-5% van het BBP vast te stellen.</p> <p>2. De fiscale regels die nu gehanteerd worden m.b.t. de toegestane schuldpositie, zijn niet meer transparant en eenvoudig na te trekken, waardoor de effectiviteit daarvan teniet gedaan is.</p> <p>3. De transparantie, aansprakelijkheid en daarmee ook een stukje verantwoordingsplicht van de Minister van Financiën bij een toenemende Staatsschuld, wat de oorspronkelijke wet beoogde, is nu weg komen te vallen.</p>
--	--	--	--	---

Bron: Wet op de Staatsschuld 2002, wetswijzingen van 2011, 2016, 2017 en 2019

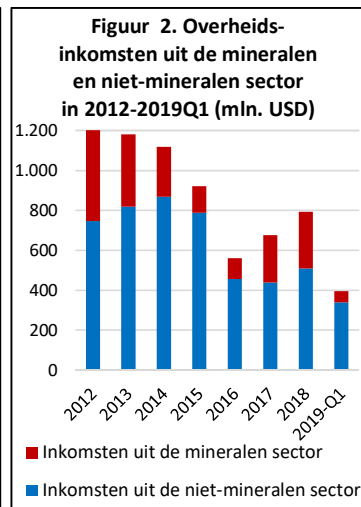
5. Overheidsfinanciën en staatsschuld ontwikkelingen in 2012-2019

5.1. Overheidsfinanciën

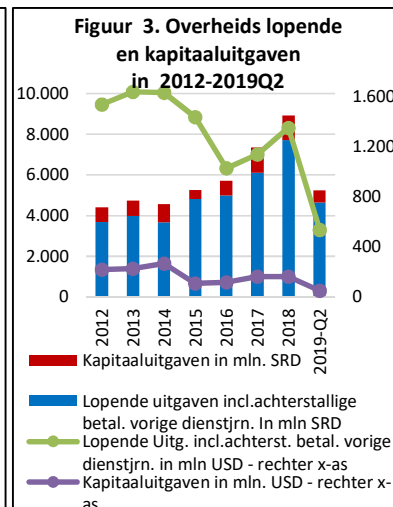
Het verloop van overheidsfinanciën in de periode 2012-2019 wordt in dit hoofdstuk nader bekeken. Overheidsinkomsten nemen in de referentie periode af van ca. SRD 4,0 miljard in 2012 tot ca. SRD 3,5 miljard in 2016 (figuur 1), een daling van 12,3 procent in 4 jaar. In die periode was er ook sprake van dalende inkomsten uit de mineralen sector goud, olie en bauxiet van ca. 62,8 procent in 2016 ten opzichte van 2012. Dalende wereldmarktprijzen, alsmede ook de economische teruggang en recessie waren de oorzaak voor dit verloop. Overheidsinkomsten in procenten van het BBP namen van 24,5 procent in 2012 af tot 18,1 procent in 2016.⁹ De stijgende wereldmarktprijzen van goud en olie en economische opleving in 2017-2018, hebben geleid tot een toename van overheidsinkomsten in de desbetreffende jaren tot respectievelijk SRD 5,1 miljard en SRD 6 miljard.¹⁰ Alhoewel de overheidsinkomsten uitgedrukt in SRD in 2017-2018 sterk gestegen zijn, zijn zij in USD-termen nog niet op het niveau van 2012-2014 (figuur 2).

Bron: Ministerie van Financiën

Bron: Ministerie van Financiën met bewerkingen van de VSB

⁹ Inkomsten uit de mineralensector namen af van 9,3 procent van het BBP in 2012 tot 3,4 procent in 2016 en namen toe tot 7,5 procent in 2017 en 8,3 procent in 2018.

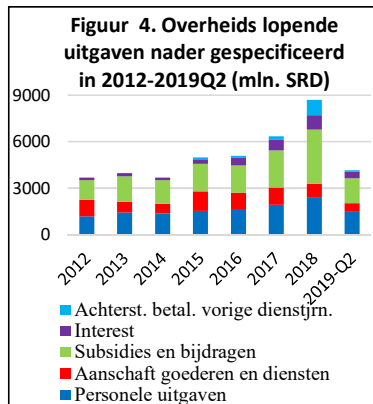
¹⁰ Dit was gemiddeld 22 procent van het BBP in deze twee jaren.

De uitgavenzijde van de overheid vertoont een stijgend verloop in de afgelopen jaren (figuur 3). Uitgaven zijn gegaan van SRD 4,4 miljard in 2012 tot SRD 5,7 miljard in 2016, een stijging van 29% in 4 jaar en verder tot SRD 8,9 miljard in 2018; een 56,1 procent stijging in 2 jaar. De uitgaven in procenten van het BBP bedragen gemiddeld 29 procent in 2012-2018.

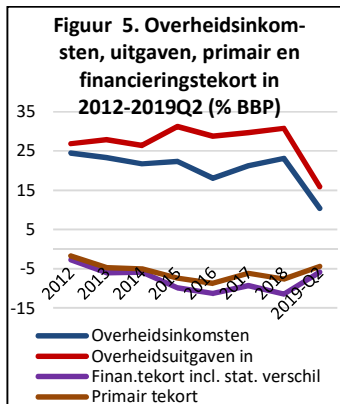
Kapitaaluitgaven van de overheid, die meehelpen om de economische bedrijvigheid van de niet-mineralen sectoren te stimuleren, namen in de afgelopen 7 jaar af van een hoogtepunt van USD 266,6 mln in 2014 tot USD 162,1 mln. in 2018, een daling van ca. 39,1 procent in 4 jaar (figuur 3). De kapitaaluitgaven van de overheid maakten in 2012-2018 gemiddeld 14 procent uit van de totale uitgaven. De lopende uitgaven in SRD zijn in de afgelopen 7 jaar juist aan het stijgen, waarbij vrijwel alle uitgavenposten m.u.v. de aanschaf van goederen en diensten toenamen.

De grootste uitgavenposten van de overheid in de afgelopen 7 jaar waren subsidies en bijdragen (32 procent)¹¹ en de personele uitgaven (28 procent). Personele uitgaven namen sterk toe in 2017-2018 met respectievelijk 20 en 26 procent. Deze toename was het gevolg van de koopkrachtversterkende maatregelen die de overheid aan ambtenaren en de medewerkers van overheidsinstellingen had toegekend vanwege de geldontwaarding door de wisselkoers depreciatie gedurende de recessie periode. Deze maatregel heeft ook bijgedragen tot een verbeterende binnenlandse vraag in deze jaren ten opzichte van de crisis jaren. In 2018 gaf de overheid ca. SRD 993 mln. uit aan achterstallige betalingen van voorgaande dienstjaren. Ook de interestbetalingen namen in de afgelopen 7 jaar toe door de oplopende schuld en de depreciatie van de wisselkoers (figuur 4).

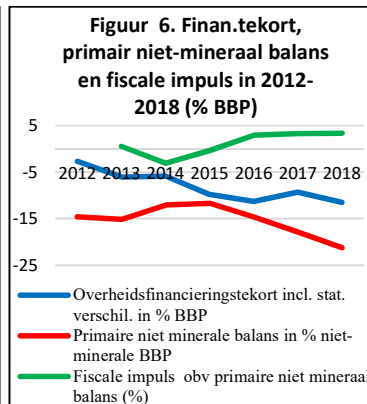
Vanwege de dalende inkomsten en stijgende uitgaven nam het financieringstekort in de referentie periode toe van ca. 2,7 procent van het BBP in 2012 tot ca. 11,3 procent in 2016. Daarna nam het tekort af tot 9,3 procent van het BBP in 2017 om vervolgens wederom toe te nemen tot 11,5 procent in 2018 (figuur 5). In het eerste halfjaar wordt het tekort geschat op ca. 5,9 procent van het BBP. De significante financieringstekorten in de afgelopen jaren beginnen een structureel karakter aan te nemen. Het consolidatieproces van het afstemmen van overheidsuitgaven op -inkomsten verloopt traag.

Bron: Ministerie van Financiën

Bron: Ministerie van Financiën met bewerkingen van de VSB

Het beleid van de overheid is nog steeds een pro-cyclish beleid, wat aangeeft dat er meer wordt uitgegeven wanneer inkomsten van de belangrijkste exportproducten toenemen door de stijgende wereldmarktprijzen en vice versa. In de jaren 2016-2018 toen de goud en olieprijsen waren gestegen, namen zowel overheidsinkomsten uit deze sectoren toe, als de overheidsuitgaven. In figuur 6 komt tot uiting dat ook de “fiscal impulse” gebaseerd op de primair niet-minerale balans in procenten van het niet-mineraal BBP in deze jaren gestegen is, wat het expansief en pro-cycles overheidsbeleid aangeeft.

¹¹ De geregistreerde subsidie aan de EBS N.V. zoals de statistieken van het Ministerie van Financiën die aangeeft was 21 procent van de totale verstrekte subsidies in 2015 en nam in 2016 toe tot respectievelijk 48 en 36 procent in 2017-2018.

Begrotingstekort vs. financieringsresultaat

In de afgelopen twee jaar heeft de overheid haar begrotingstekort afgestemd op de aanpassing van de Wet op de Staatsschuld van 3 februari 2017 en met name artikel 3. In het vorige hoofdstuk was aangegeven dat de obligoplafonds van een totale schuld-BBP ratio van 60 procent was losgelaten en voor de periode 2017-2021. In deze periode wordt er een andere norm gehanteerd, namelijk het begrotingstekort mag in 2017 niet meer dan 6,5 procent van het BBP bedragen en in 2018-2012 niet meer dan 5 procent van het BBP.

Het begrotingstekort zoals het Ministerie van Financiën elk jaar opmaakt is gelijk aan alle inkomsten inclusief verwachte trekkingen op leningen minus alle uitgaven inclusief aflossingen op schulden. Bij het begrote financieringstekort dat afgeleid wordt van het begrotingstekort, worden begrote trekkingen en aflossingen op schulden buiten beschouwing gelaten, omdat deze onderdelen per saldo gezien worden als financieringsitems. De Staatsschuld in procenten van het BBP zal toenemen met het financieringstekort van de overheid en niet met het begrotingstekort.

Tabel 2. Begrotings- en financieringstekorten op kasbasis in 2017-2018

	2017	2018
Gewijzigde begrotingscijfers:		
Begrotingstekort in mln. SRD	1.742	1.367
Begrotingstekort in % BBP	6,5 %	4,7%
Afgeleide financieringstekort in mln SRD	2.697	1.964
Afgeleide financieringstekort in % BBP	10,1 %	6,8%
Realisatie cijfers:		
Financieringstekort in mln. SRD*	2.239,8	2.956,9
Financieringstekort in % BBP	9,3%	11,5%
<i>Per saldo toename van buitenlandse schuld in mln. SRD*</i> <i>(= trekkingen minus aflossingen)</i>	983,5	327,1
<i>Per saldo toename van binnenlandse schuld in mln. SRD**</i>	1.595,5	440,9
Afgeleide geschatte begrotingstekort in mln. SRD	-1,146.2	2,164.8
Afgeleide geschatte begrotingstekort in % BBP	-1,4%	8,5%
<i>Toegestane begrotingstekort in % BBP</i>	6,5%	5,0%
<i>Toegestane begrotingstekort in mln. SRD</i>	1.563,15	1.290,3
Memorandum items:		
Geschatte BBP in de desbetreffende Financiële Nota in mln. SRD (SPS - schatting)	26.672	28.777
Gerealiseerde BBP van ABS in mln. SRD	24.047	25.806

Bron: Financiële Nota's 2018, 2019, Government Finance statistics 2015-2018 gepubliceerd op 28 juni 2019 (*) van het Ministerie van Financiën, Bureau Staatsschuld (**), ABS en bewerkingen VSB

** De per saldo toename van de binnenlandse schuld op kasbasis in 2017 en 2018 uit de schuldstatistieken van het Bureau voor de Staatsschuld, is het resultaat van opgenomen trekkingen minus aflossingen. Koersverschillen beïnvloeden ook dit saldo.

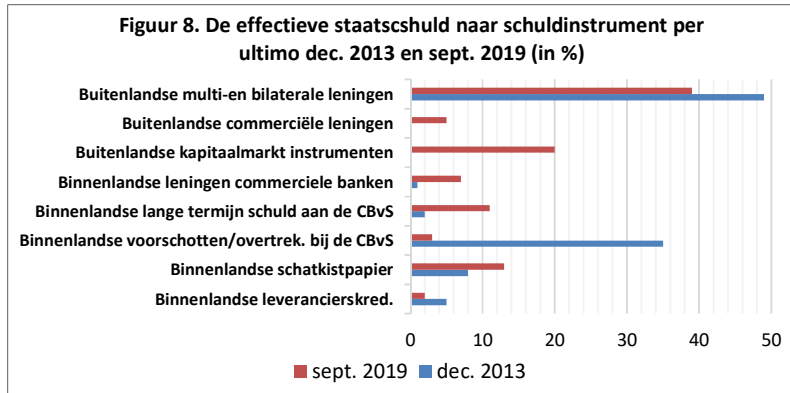
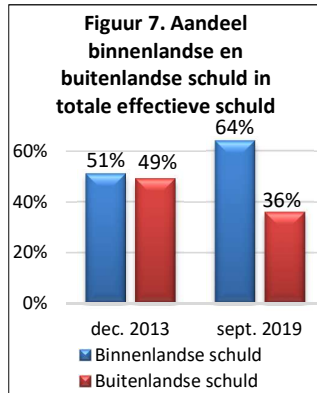
In tabel 2 komt tot uiting dat het begrote financieringstekort voor 2017 en 2018 respectievelijk 10,1 procent en 6,8 procent bedroegen, terwijl het gerealiseerd financieringstekort 9,3 procent en 11,5 procent was. Het geschatte gerealiseerd begrotingstekort voor 2017 was – 1,4 procent van het BBP, wat een overschot aangeeft, terwijl het gerealiseerd begrotingstekort voor 2018 ca. 8,5 procent bedroeg en boven de toegestane norm van 5 procent lag.

De aanpassingen van de Wet op de Staatsschuld in 2017 en in 2019 waren meer gericht op het wegnemen van de aansprakelijkheid van de Ministerie van Financiën bij het overschrijden van zowel de obligoplafonds als het toegestane begrotingstekort in plaats van het accent te leggen om het beleid met betrekking tot overheidsfinanciën en schuldontwikkeling om te buigen naar één van stabiliteit en duurzaamheid. Bij de aanpassing van 6 november 2019 is

de aansprakelijkheid van de Minister voor het overschrijden van het begrotingstekort in 2018 weer opgevangen in artikel 1A.¹²

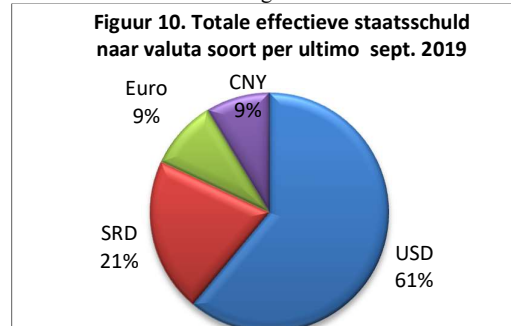
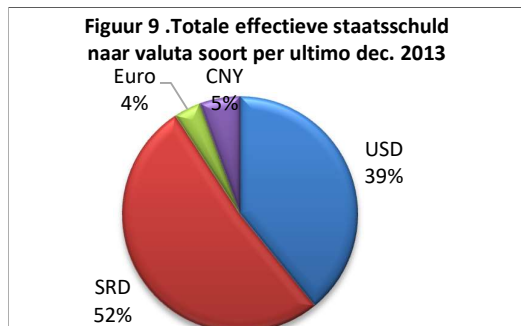
5.2. Staatsschuld

In de afgelopen 7 jaar zijn er vele ontwikkelingen geweest met betrekking tot de staatsschuld. Zo is de structuur van de staatsschuld drastisch veranderd. Was de samenstelling van de effectieve staatsschuld¹³ naar binnenlandse en buitenlandse schuld aan het eind van 2013 vrijwel gelijk verdeeld, in september 2019 waren ca. 64 procent van de schuldportefeuille buitenlandse schulden (figuur 7).

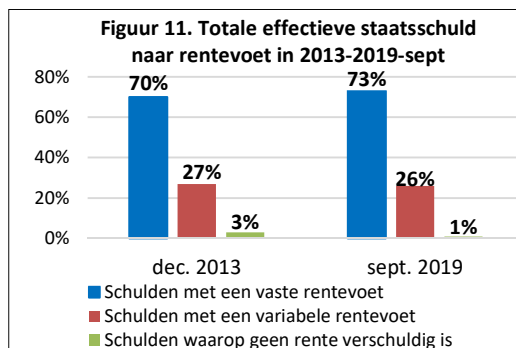

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

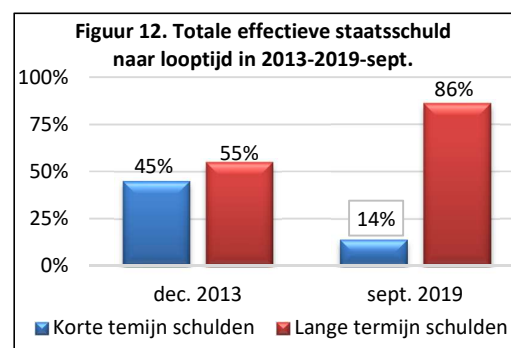
Bron: Bureau voor de Staatsschuld met bewerkingen van de VSB

Bron: Bureau voor de Staatsschuld met bewerkingen van de VSB

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

¹² in de memorie van toelichting aan te geven: dat wanneer de begrenzing van nieuwe schuldverplichtingen obv 6,5% -5,5% begrotingstekort niet overschrijdt, het eventuele saldo gecumuleerd kan worden met de aan de Minister gegeven ruimte voor schuldverplichtingen voor het/de volgend(e) begrotingsjaar(en).

¹³ Met de effectieve staatsschuld wordt bedoeld de staatsschuld gebaseerd op de internationale definitie.

Tot en met het derde kwartaal van 2019 is slechts 21 procent van de schulden gedemineerd in SRD en is er op 79 procent van de portefeuille een valuta risico (figuur 10). In 2013 was het aandeel van de schuldportefeuille waarop er een valuta risico is nog 48 procent (figuur 9). De sterke stijging van vreemde valuta staatsschulden is niet alleen het gevolg van een stijgende buitenlandse schuld, maar ook door de vele binnenlandse schulden die bij commerciële banken en binnenlandse ondernemingen in vreemde valuta zijn aangegaan.

De variabele rentevoet risico op de schuld is niet veel veranderd in september 2019 ten opzichte van eind 2013; ca. 26 procent van de schulden zijn onderhevig aan een variabele rentevoet (figuur 12). Het aandeel van schulden met een aflossingstermijn van 1 jaar en korter is afgenomen (figuur 11). Dit komt omdat er in de laatste jaren minder voorschotten/overtrekkingen bij de CBvS zijn opgenomen en er minder korte termijn schatkistpapier is uitgegeven. Echter is de gemiddelde looptijd van de schuldportefeuille aan het afnemen, omdat er meer schulden worden aangegaan tegen een middellange looptijd en ook de looptijd van lange termijn schulden zijn wat korter geworden.¹⁴

Een belangrijke ontwikkeling in de afgelopen jaren is het aantrekken van kapitaal op de internationale kapitaalmarkt en het frequenter aangaan van commerciële leningen bij internationale banken¹⁵ tegen marktconforme voorwaarden.¹⁶ Het aandeel van commerciële buitenlandse schulden (bancaire- en kapitaalmarktschulden) tot en met september 2019 was ca. 25 procent van de totale schuldportefeuille (figuur 8).

De uitgifte van waardepapier die de overheid op de internationale kapitaalmarkt in de afgelopen jaren heeft verricht, betreft:¹⁷

- april 2016, de uitgifte van internationale notes ter waarde van USD 86 mln. tegen een looptijd van 1,5 jaar en een rentevoet van 8,57%.
- oktober 2016, de uitgifte van een obligatielening ter waarde van USD 550 mln tegen een looptijd van 10 jaar en een rentevoet van 9,25%.
- december 2017, de uitgifte van internationale notes ter waarde van USD 46,5 mln tegen een looptijd van 1,5 jaar en een rentevoet van 9%.
- december 2019, de uitgifte van een internationale obligatielening ter waarde van USD 125 mln tegen een looptijd van 4 jaar en een rentevoet van 9,875%.

De besteding van deze schulden waren veelal ten behoeve van het herfinancieren van overheidsschulden en het financieren van overheidsbudgettekorten. Van de obligatie-lening van USD 550 mln. was USD 261,5 mln. doorgeleend aan Staatsolie Suriname N.V. Deze schuld werd in mei 2018 vervroegd afgelost, waarmee de overheid de internationale notes van 2017 en andere staatsschulden in dat jaar ook vervroegd heeft afgelost.

De prijs van de obligatielening is van 2016 in 2019 vrijwel continue aan het dalen (figuur 16)¹⁸ als gevolg van een verslechterde credit rating en de algemene bezorgheid van investeerders over de situatie met betrekking tot overheidsfinanciën. In tabel 3 komt tot uiting dat de rating van Fitch in 2019 was aangepast tot een B- rating met een negatief vooruitzicht en in medio januari 2020 is de foreign currency rating verder naar beneden aangepast tot een CCC rating.¹⁹ Omdat het de overheid gelukt is een nieuwe obligatielening ten behoeve van de overname van de Brokopondo krachtcentrale op 20 december 2019

¹⁴ Schulden met een middellange looptijd moeten in 5 jaar of minder worden afgelost, terwijl schulden met een lange termijn looptijd na 5 jaar worden afgelost.

¹⁵ Commerciële buitenlandse crediteuren die leningen verstrekt hebben aan de Staat zijn o.a. ING Bank N.V., ABN-Amro Bank N.V, Republic Bank Limited, Banco Monte dei Pascha die Siena S.p.a, Israël Discount Bank Ltd, Credit Suisse, Dalian Internationale Cooperation Holding Ltd.

¹⁶ Marktconforme leningsvoorwaarden brengen met zich mee een korte looptijd en grace (aflossingsvrije) periode en veelal flexibele rentevoeten met daarop een risico premie of een hoge vaste rentevoet.

¹⁷ De uitgifte van de notes vonden plaats via het Opperheimer Fund en de obligatielening ook via dit fonds en Scotia Bank.

¹⁸ Het verloop van het deel van USD 166,6 mln. van de internationale obligatielening vertoont hetzelfde beeld als van het deel van USD 383,3 mln.

¹⁹ De credit ratings die aan ons land zijn toegekend, zijn gebaseerd op ontwikkeling van de staatsschuld, op de algehele macro-economische en politieke kwetsbaarheid van het land en de sterkte van lokale instituten.

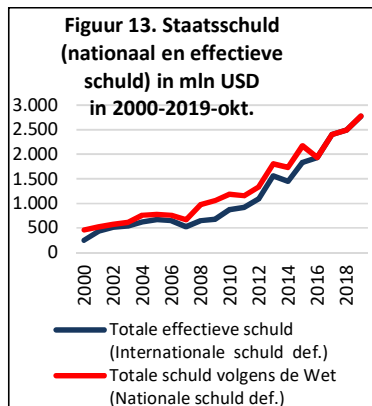
aan te trekken op de internationale kapitaalmarkt, is de prijs van de obligatielening van USD 550 mln. vanaf dat moment aan het stijgen. Echter is de risico premie (wat tot uiting komt in de rentevoet en afgeleide rendement) op de uitgegeven obligatieleningen van de Staat erg hoog en zal in de nabije toekomst alleen toenemen vanwege de verslechterende kredietwaardigheid van het land.

Tabel 3. Fitch sovereign credit rating voor Suriname 2012-2020

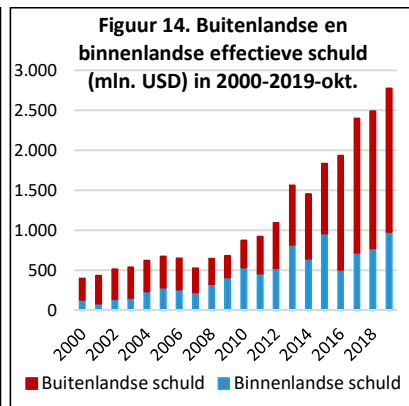
	2012 10 juli	2013 31 mei	2014 16 mei	2015 30 apr.	2016 26 febr.	2017 22 febr.	2018 31 aug.	2019 9 sept.	2020 16 jan.
Foreign & local Currency	BB-/ Stable/ B	BB-/ Stable/ B	BB-/ Stable/ B	BB-/ Stable/ B	B+/ Negative/ B	B-/ Negative /B	B-/ Stable/B	B-/ Negative /B	
Foreign Currency long and short term									CCC/ C
Local Currency long and short term									B-/ Neg./B
Senior Unsecured Foreign Currency Bond						B -	B -	B -	CCC

Bron: Bureau voor de Staatsschuld, Fitch

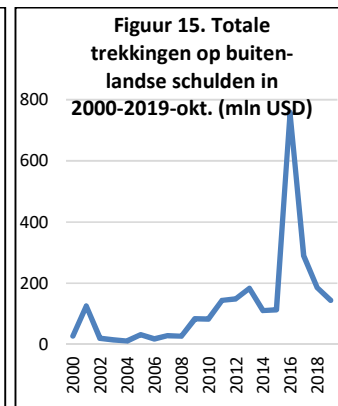
Het is duidelijk dat het financieringstekort van de overheid in de afgelopen 7 jaar voor een groot deel gedekt is met trekkingen op buitenlandse schulden (figuur 15). Vanwege de stabiele wisselkoers en de gedeelte aanpassing van de wettelijke schulddefinitie aan internationale normen, zien we dat de nationale- en effectieve staatsschuld na 2016 vrijwel gelijk zijn²⁰ (figuur 13). Per ultimo oktober 2019 bedroeg de totale staatsschuld ca. USD 2,8 miljard, waarvan de buitenlandse schuld USD 1,8 miljard bedroeg en de binnenlandse schuld USD 1,0 miljard uitmaakte (figuur 14).

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

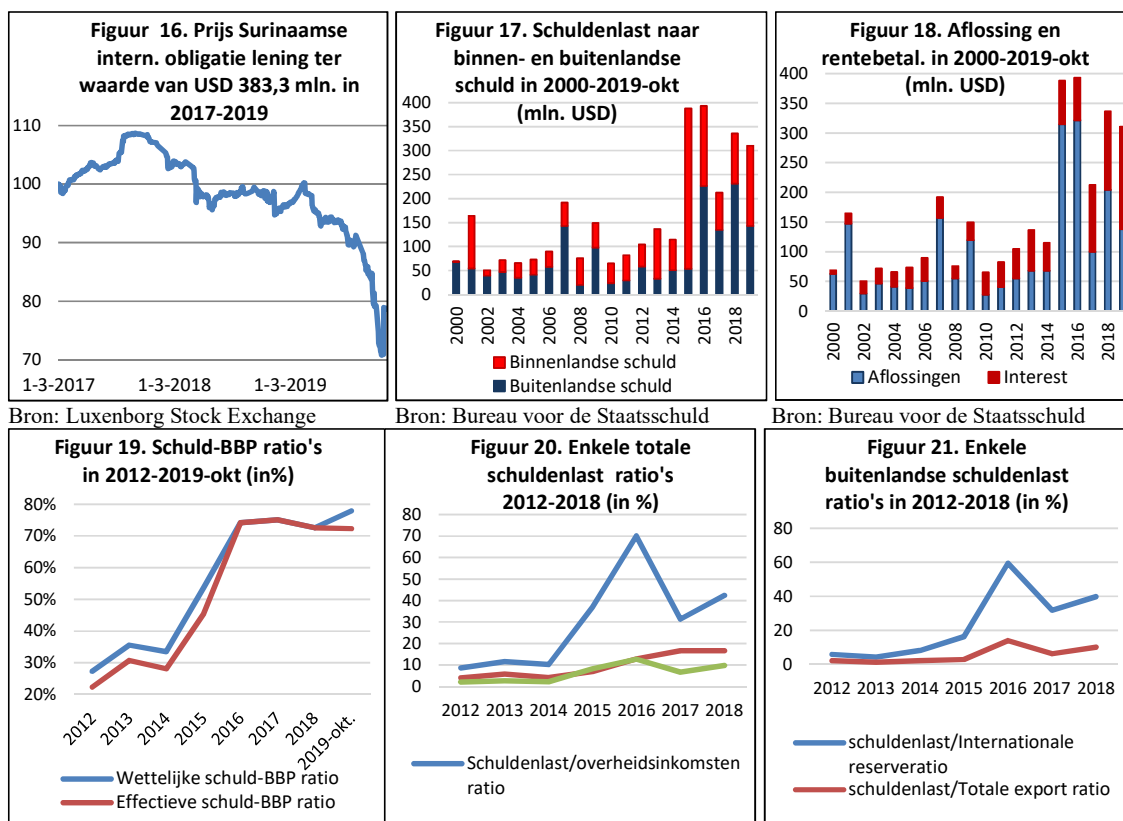
De effectieve schuld-BBP ratio lag per eind oktober 2019 rond de 72,3 procent (figuur 19). De laatste gepubliceerde wettelijke schuld-BBP ratio van de overheid bedroeg per ultimo juni 88,7 procent.²¹ Voor oktober 2019 bedroeg deze ca. 77,9 procent en is gebaseerd op het laatste BBP cijfer over 2018 dat door het ABS in september 2019 is gepubliceerd. Wordt de buitenlandse obligatielening van USD

²⁰ Het verschil tussen de effectieve en wettelijke staatsschuld is de wisselkoers die gebruikt wordt om vreemde valuta schulden om te zetten in SRD. Bij de compilatie van de wettelijke schuld moeten vreemde valuta schulden tegen de jaareinde wisselkoers van het laatst gepubliceerde BBP door het ABS, in SRD worden omgezet. Bij de effectieve schuld berekening, die gebaseerd is op de internationale schulddefinitie, wordt de wisselkoers gehanteerd van het moment, waarop de schuld betrekking heeft. In de schuldstatistieken van het Bureau voor de Staatsschulden worden de trekkingen op de in december 2016 aangegane leningen met de Eximbank China ten behoeve van het Dalian project ter waarde van USD 235 mln. en ten behoeve van het nationaal baambreedte project ter waarde van USD 94,5 mln. Bij het berekenen van de ruimte voor nieuw aan te gane schulden worden deze trekkingen buiten beschouwing gelaten bij het bepalen van de nationale schuld-BBP ratio.

²¹ Deze ratio is gebaseerd op het BBP cijfer over 2017 en bevatten de trekkingen op de in december 2016 aangegane leningen met de Eximbank China ten behoeve van het Dalian project ter waarde van USD 235 mln. en ten behoeve van het nationaal baambreedte project ter waarde van USD 94,5 mln.

125 mln. meegenomen, loopt de effectieve- en nationale schuld-BBP ratio's op tot respectievelijk 75,6 procent en 81,5 procent.²²

Een stijgende staatsschuld brengt een stijgende schuldenlastbetaling met zich mee. In figuur 17 en 18 komt tot uiting dat schuldenlastbetalingen van de overheid vanaf 2015 significant zijn gestegen en van de referentie periode in 2015-2016 het hoogst waren. Zij bedroegen respectievelijk USD 387,9 mln. en USD 393,1 mln. in deze jaren. In 2015 was er heel wat schatkistpapier afgelost als voorbereiding op het veilingsysteem voor de uitgifte van overheidsschatkistpapier dat in 2016 werd geïntroduceerd in het kader van het ontwikkelen van de lokale geld- en kapitaalmarkt.

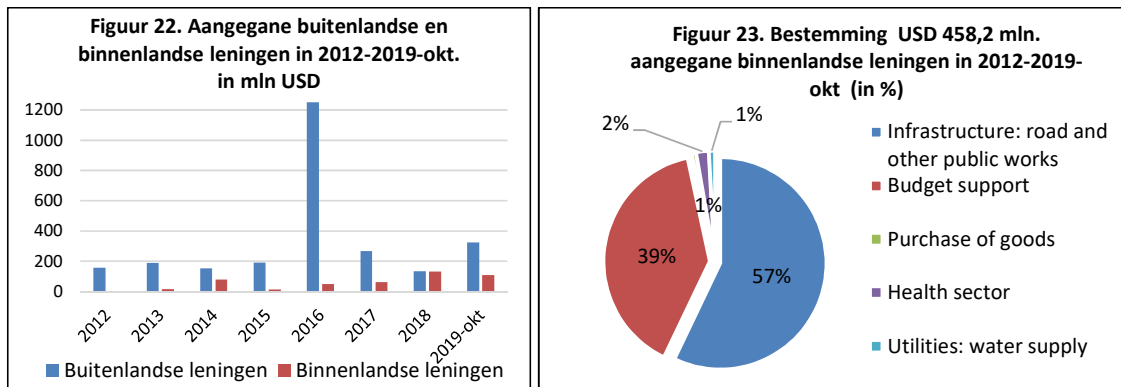

Door gebrek aan interesse van de institutionele beleggers werd het systeem na 2016 niet voortgezet. In 2016 werden vele buitenlandse schulden met de ontvangen middelen uit de internationale kapitaalmarkt notes en obligatielening geherfinancierd. Tot en met oktober 2019 bedroeg de totale schuldenlast USD 310,5 mln.

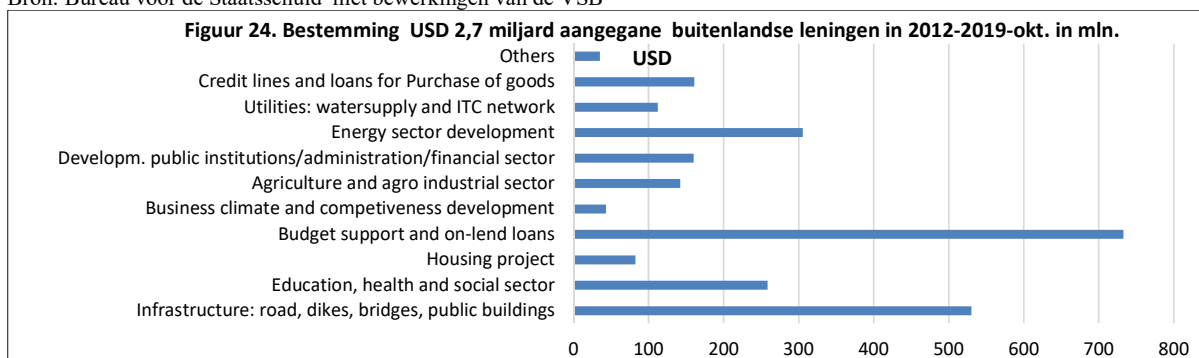
De stijgende schuldenlast oefent een enorme druk uit op overheidsinkomsten (figuur 20). De druk van de totale schuldenlast was in 2016 het hoogst en bedroeg ca. 70 procent. De oplopende schuldenlast in dat jaar was ook het gevolg van de enorme depreciatie van de wisselkoers, waardoor ook vele schulden in dat jaar geherfinancierd zijn geworden en wel tegen een hogere rentevoet. De ratio rentelasten-overheidsinkomsten vertoont hierdoor vanaf 2015 een stijgende trend van 7 procent in 2015 tot 17 procent in 2017-2018. De schuldenlastbetalingen op de vele aangegane buitenlandse schulden teren in op de vreemde valuta verdien capaciteit van het land. De buitenlandse schuldenlast-internationale reserve ratio bedroeg 59 procent in 2016 en 40 procent in 2018, terwijl de buitenlandse schuldenlast ten opzichte van de totale exportopbrengsten in 2016 14 procent en in 2018 10 procent bedroeg (figuur 21).

²² De effectieve schuld-BBP ratio van oktober 2019 is gebaseerd op de BBP schatting van het IMF voor 2019 van SRD 28,8 miljard, terwijl de nationale schuld-BBP ratio gebaseerd op het BBP cijfer van het ABS van 2018 van SRD 25,8 miljard.

Vanwege de economische teruggang, recessie en matige groei in 2012-2019 en de oplopende financieringstekorten van de overheid, is de regering in deze periode nieuwe leningen aangegaan voor ca. USD 3,1 miljard, waarvan USD 2,7 miljard buitenlandse leningen en USD 458,2 mln. binnenlandse leningen exclusief voorschotten bij de CBvS en uitgegeven schatkistpapier (figuur 22).

Bron: Bureau voor de Staatsschuld met bewerkingen van de VSB

Bron: Bureau voor de Staatsschuld met bewerkingen van de VSB

De meeste buitenlandse leningen zijn in 2016 aangegaan, het jaar van de diepte punt van de crisis waarbij de economie met ca. 5,6 procent inkromp. In dat jaar waren de trekkingen tevens het hoogst (figuur 15) en waren de dure schulden veelal gebruikt voor het financieren van de lopende uitgaven van de overheid, het herfinancieren van schulden en voor een doorleen schuld ten behoeve van Staatsolie N.V.. Naast “budget support” zijn de meeste aangegane buitenlandse, maar ook binnenlandse leningen bestemd voor infrastructurele werken en de energie sector (figuur 23 en 24). Voor alle aangegane leningen in 2012-2019-oktober wordt naar bijlage 1 verwezen.

6. Debt Sustainability Analysis (DSA)

Hoe zal de Staatsschuld zich ontwikkelen in de toekomst? Zal het duurzaam zijn en welke druk zal het uitoefenen op de totale economie? Door middel van een DSA wordt aan de hand van de verwachte economische groei, het primair tekort van de overheid,²³ het verloop van de rentevoet van de schuldportefeuile, de binnenlandse inflatie en de wisselkoers op middellang termijn, het verloop van de effectieve schuld-BBP ratio's aangegeven.²⁴ Over het algemeen gaat men ervan uit dat de schuld duurzaam is als de schuld-BBP ratio in de toekomst een stabiel verloop vertoont. Echter zegt het verloop nog niet als de overheid in staat is haar schulden af te lossen. Dit wordt met het gebruikte DSA-model niet aangegeven. Door middel van scenario's kan met het model worden nagegaan, hoe de schuld-BBP ratio beïnvloed wordt bij diverse externe en interne schokken op de economie.

Duidelijk is dat de overheid een primair en financieringssurplus moet genereren om schulden uit het verleden af te lossen en de schuld-BBP ratio omlaag te brengen. Zo zullen besparingen klaar moeten liggen om in 2026 de internationale obligatie lening van USD 550 mln. plus de rentebetalingen van ca. USD 51 mln. in dat jaar middels een "bullet payment" te voldoen. Als er geen besparingen zijn om deze lening af te lossen, zal de schuld geherfinancierd moeten worden.

Tabel 4. Baseline scenario: ontwikkeling schuld-BBP ratio in 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	Basis jaar					
Totale Schuld-BBP ratio	75,6	79,2	82,9	81,3	83,1	85,1
β	0,983	0,994	0,948	0,990	0,992	0,983
1+ gemiddelde reële rentevoet	1,007	1,018	0,967	1,014	1,017	1,007
1+ gemiddelde nominale rentevoet	1,065	1,066	1,066	1,066	1,066	1,065
Gemiddelde nominale rentevoet op schulden in de lokale valuta: id	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7
Gemiddelde nominale rentevoet op schulden in de vreemde valuta: ie	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5
Reële groei economie (BBP)	2,3	2,5	2,4	2,0	2,4	2,5
Primaire overheidsbalans in % van BBP (pb)	-4,8	-5,0	-4,1	-2,7	-2,6	-2,7
Binnenlandse inflatie (gemiddelde)	5,5	5,8	4,7	10,2	5,1	4,8
Percentage wisselkoers depreciatie (e)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Bron: IMF 2019 Article IV Consultation Report met bewerkingen van de VSB

In tabel 4 wordt het resultaat gepresenteerd van de baseline DSA scenario. In het basis (historisch) jaar 2019 wordt uitgegaan van een schuld-BBP ratio van 75,6 procent²⁵ per ultimo 2019.

De baseline middellange termijn vooruitzichten voor 2020-2024 zijn gebaseerd op IMF projecties te weten:

²³ Het saldo op de primaire balans is het financieringssaldo minus de interestbetalingen op de staatsschuld. Deze deelbalans van de overheid geeft een beeld van het gevoerd overheidsbeleid en -operaties, waarbij de afhandeling van de staatsschuld, buitenbeschouwing wordt gelaten. Bij het gebruikte DSA-model wordt het effect van rentebetalingen op de groei van de schuld afzonderlijk bekeken.

²⁴ De DSA is gedaan met een simpele IMF-model dat gebaseerd is op de overheidsbudgetbeperking en gebruik maakt van enkele vergelijkingen te weten:

$$d_t = \beta_t * d_{t-1} - ps_t$$

d_t = de totale schuld-BBP ratio in het jaar t

ps_t = surplus (+) of tekort (-) op de primaire balans van de overheid in jaar

$$\beta_t = (1+r_t) / (1+g_t)$$

r_t = de gemiddelde reële rentevoet van de staatsschuld

g_t = de reële groei van het BBP

²⁵ De schuld-BBP ratio is gebaseerd op de schuld per ultimo oktober 2019 inclusief de obligatielening van USD 125 mln. die op 20 december is uitgegeven op de internationale kapitaalmarkt.

- een gemiddelde economische groei van 2,4 procent;
- een afnemend overheids primair tekort van 5 procent in 2020 tot 2,7 procent in 2024, waarbij het financieringstekort ligt tussen 8,9 – 7,5 procent in 2020-2024;
- een stabiele wisselkoers voor de SRD ten opzichte van de USD;
- een matige binnenlandse inflatie;
- de gemiddelde rentevoeten van de schuldportefeuille blijven ongewijzigd (eigen baseline assumptie).

In tabel 4 wordt aangetoond dat bij deze vooruitzichten, de schuld-BBP ratio van de overheid in 5 jaar zal toenemen met 10 procentpunten tot ca. 85 procent, wat een extra druk met zich meebrengt op overheidsinkomsten om de schuldenlast te betalen ten koste van andere sociale bestedingen en kapitaaluitgaven die de economische bedrijvigheid van de niet-mineralen sectoren van de economie stimuleren.

Om een schuld-BBP ratio van ca. 76 procent te handhaven in 2020-2024, zal het primaire tekort van de overheid gemiddeld ca. 1,5 procent op jaarbasis in deze periode moeten bedragen, bij dezelfde economische groei, rentevoeten, wisselkoers en binnenlandse inflatie als in het baseline scenario.

In tabel 5 wordt een alternatief pessimistisch, doch reëel scenario gepresenteerd. Als in het huidig verkiezingsjaar 2020 het primair tekort nog hoger komt te liggen met name 7 procent van het BBP, zoals dat het geval was in het vorig verkiezingsjaar 2015, zal dit wederom druk uitoefenen op de wisselkoers, ook vanwege de gebrekkige toevoer van USD. Uitgaande van de assumptie dat de wisselkoers deprecieert met 15 procent tot een gemiddelde koers van SRD 8,65 voor de USD in 2020, zal ook de binnenlandse inflatie en de economische groei negatief beïnvloed worden.²⁶ Het financieren van de hoge financieringstekorten zal wederom moeten gebeuren middels dure buitenlandse en binnenlandse leningen, waardoor ook de gemiddelde rentevoeten van de schuldportefeuille van de overheid zal toenemen.

Tabel 5. Alternatief pessimistisch scenario: ontwikkeling schuld-BBP ratio in 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	Basis jaar					
Totale Schuld-BBP ratio	75,6	87,2	91,1	89,4	91,4	93,7
β	0,984	1,061	0,997	0,952	0,994	0,996
1+ gemiddelde reële rentevoet	1,007	1,085	1,021	0,971	1,018	1,021
1+ gemiddelde nominale rentevoet	1,062	1,194	1,069	1,069	1,069	1,069
Gemiddelde nominale rentevoet op schulden in de lokale valuta: id	6,7	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0
Gemiddelde nominale rentevoet op schulden in de vreemde valuta: ie	6,5	6,9	6,9	6,9	6,9	6,9
Reële groei economie (BBP)	2,3	2,2	2,4	2,0	2,4	2,5
Primaire overheidsbalans in % van BBP (pb)	-4,8	-7,0	-4,1	-2,7	-2,6	-2,7
Binnenlandse inflatie (gemiddelde)	5,5	10,1	4,7	10,2	5,1	4,8
Percentage wisselkoers depreciatie (e)	0,0	15,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Bron: IMF 2019 Article IV Consultation Report met bewerkingen van de VSB

De effectieve schuld-BBP ratio zal in 2020 in dit scenario met ca. 12 procentpunten toenemen tot 87,2 procent en als de andere economische indicatoren in 2021-2024 niet wijzigen, oplopen tot ca. 94 procent in 2024. Dit alternatief pessimistisch scenario laat zien hoe kwetsbaar de huidige economische stabiliteit is.

²⁶ Het “pass-through” effect van de wisselkoers depreciatie op de binnenlandse inflatie voor Suriname wordt geschat op 0,65-0,70 procent. Een studie van de CBvS heeft uitgewezen dat een jaarinflatie van 10 procent leidt tot een afname van de economische groei met ca. 0,2-0,3 procent op jaarbasis. Bron: G. Ooft, Inflation and Economic activity in Suriname, januari 2019.

Het effect van de grote olievondsten op de economie

Na enige jaren van offshore olie exploratie activiteiten door de partners van Staatsolie, werd in de eerste week van januari door Apache Corp en Total S.A. bekend gemaakt, dat zij een olievondst, welke mogelijkwijs een groot potentieel heeft. De olievondst en het effect daarvan zijn niet meegenomen op de baseline en het alternatief scenario.

Staatsolie heeft al aangegeven, dat het 5-7 jaren zal duren, voordat er gestart kan worden met de productie van de olie. Staatsolie heeft ook de mogelijkheid om voor maximaal 20 procent deel te nemen aan de offshore operaties van het exploratiegebied van Apache Corp, terwijl de overheid 6,25 procent aan royalty's en 36 procent aan inkomstenbelasting zal verdienen uit exploitatie activiteiten.

Op middellang termijn zal ons land nog geen (significante) inkomsten generen uit de offshore olie industrie. Er is een goede mogelijkheid, dat de economische groei enigzins zal toenemen in de aanlooperperiode vanwege de investeringen in de olie industrie en eventueel andere sectoren die de spin off van deze ontwikkelingen zullen absorberen. Wordt ons buurland als voorbeeld genomen, dan was er geen sprake van een significante toename van de economische groei in de aanlooperperiode. Toen Guyana in 2015 grote olievondsten deed, was de economische groei ca. 3 procent en in 2018-2019 lag de groei rond de 4 procent. Met de produktie werd in het laatste kwartaal van 2019 gestart.

Een toenemende economische groei op middellang termijn, zal zich ook vertalen in stijgende inkomsten voor de overheid. Als de overheid voort gaat met haar bestedingspatroon en geen begrotingsdiscipline aan de dag legt, zal zij haar tekorten niet terug kunnen brengen. Lenen op de internationale kapitaalmarkt tegen beter financiële voorwaarden, zal niet mogelijk zijn in deze periode.

7. Conclusies en enkele aanbevelingen

Het is duidelijk dat de huidige economische stabiliteit fragiel is. De grootste kwetsbaarheden liggen bij overheidsfinanciën met significante financieringstekorten en enorme olopende schulden, waarop een hoge valuta- en herfinancieringsrisico is en bij de bancaire sector met haar solvabiliteitsproblemen. De vele aanpassingen van de Wet op de Staatsschuld in de afgelopen jaren, hebben afbreuk gedaan aan de transparantie van de ruimte voor nieuw aan te gane schulden, de aansprakelijkheid en daarmee ook een stukje verantwoordingsplicht van de Minister van Financiën bij een toenemende Staatsschuld, wat de oorspronkelijke wet beoogde.

De grote olievondst begin van het jaar geeft aan dat er op lange termijn enorme positieve voorzichten zijn, echter moet nog steeds een moeilijke periode op middellange termijn overbrugd worden.

In de komende 5 tot 7 jaar heeft de (toekomstige) regering de enorme taak om het beleid met betrekking tot overheidsfinanciën om te buigen, waarbij zij haar inkomsten meer gaat afstemmen op haar uitgaven. Belastinghervormingen zijn noodzakelijk om meer overheidsinkomsten te genereren (waaronder het invoeren van de BTW belasting). Echter zal dit op een transparante manier moeten geschieden, waarbij er een goede afstemming is met het bedrijfsleven en alle andere maatschappelijke groepen hieromtrent. Het aannemen van bijvoorbeeld nieuwe belastingwetten moet in goed overleg gebeuren met alle stakeholders en moet niet plotseling aan de samenleving worden voorgeschoteld.

De overheid zal in deze periode ook haar uitgaven drastisch moeten terugbrengen en haar subsidiebeleid ten aanzien van de nutsvoorziening geleidelijk aan moeten hervormen om te gaan van object naar subject subsidie. Het beleid met betrekking tot de operationalisering van het Spaar en Stabilisatie Fonds zal verder uitgewerkt moeten worden. Als de schuldenlastbetalingen voor de overheid in bepaalde periodes zwaar blijken te zijn, zal de overheid waar mogelijk met haar crediteuren moeten trachten te komen tot het herstructureren van de schulden om zo de aflossingsperiode te verlengen. Wanneer de overheid op lange termijn meer inkomsten zal genereren uit de olie- en gasindustrie, zal er meer ruimte zijn om oude schulden af te lossen.

Ook het monetair beleid en de volledige gezondmaking van de financiële sector moet daadkrachtig worden aangepakt, waarbij de autonome rol die de Centrale Bank als een belangrijke monetaire autoriteit moet vervullen, niet gecomprimeerd wordt.

Het planningsgebeuren van de overheid vereist ook de nodige aandacht. De planinstituten en -units op de ministeries moeten institutioneel versterkt worden of volledig worden opgezet, zodat overheidsbestedingen ten behoeve van zowel de sociale sectoren, de infrastructuur en de productie stimulerende sectoren op een doelmatige en transparante manier geschiedt en deze gebaseerd zijn op een integraal beleid en ontwikkelingsvisie. Ook zullen alle overheidsinstituten die de afgelopen jaren niet (goed) hebben kunnen functioneren, institutioneel versterkt en voorzien moeten worden van deskundig en integer leiderschap.

De overheid zal samen met Staatsolie en het bedrijfsleven moeten nagaan, hoe de grootste spin-off effecten van de toekomstige olie en gasindustrie op het bedrijfsleven kan plaatsvinden. Ook zal duidelijk beleid gemaakt moeten worden tot het diversifiëren van de productie structuur van de economie en het stimuleren van het ondernemerschap in Suriname. Dit moet in samenwerking met het bedrijfsleven en andere relevante actoren geschieden.

Er moet ook goed worden nagedacht hoe multinationals die in Suriname willen opereren, het best gefaciliteerd kunnen worden, hoe gestandariseerde samenwerkingsvormen en contracten, verstrekte concessie gebieden, belastingvoordelen eruit moeten zien, zodat alle partijen er duurzaam voordeel aan hebben.

Voordat de produktie van de offshore olievondsten plaatsvindt, zal de economie weer in balans gebracht moeten worden waarbij een goed beleidsraamwerk is opgezet, dat ondersteunt wordt door sterke instituten en de benodigde wetgeving. Dit is noodzakelijk om de ontvangsten uit de olie en gasindustrie duurzaam te investeren, zodat de volgende generaties ook daar profijt aan hebben. Is dat niet het geval, dan zullen de inkomsten uit de sector door de overheid veelal consumptief besteedt worden en zal er geen duurzame groei en ontwikkeling op lange termijn gerealiseerd kunnen worden.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Een overzicht van de aangegane binnenlandse en buitenlandse leningen in 2012 tot en met oktober 2019

Jaar	Buitenlandse leningen	Binnenlandse leningen
2012	<ul style="list-style-type: none"> * IADB – Social protection program: USD 15 mln. * IADB – Nat. Population and housing census: USD 5 mln. * IADB – Second Basic Education program: USD 13,7 mln. * IADB – Public Expenditure Management.: USD 20 mln. * IADB – Support Energy sector: USD 15 mln. * IADB – Project Road Meerzorg-Albina: USD 40 mln. <p>Looptijd IADB leningen: 20jr./ 25 jr, grace 5jr, rentevoet: libor 3 mnd +/- bankcost.</p> <ul style="list-style-type: none"> * Exim Bank China: 1000 housing project: USD 47,3 mln. <p>Looptijd : 20jr. , grace 5jr, rentevoet: 2%.</p> <p style="text-align: right;">Totaal: USD 156 mln.</p>	
2013	<ul style="list-style-type: none"> * OPEC Fund – Proj. Road Meerzorg-Albina: USD 13,8 mln. <p>Looptijd : 15jr. , grace 4jr, rentevoet: 4,5%.</p> <ul style="list-style-type: none"> * IADB – Financial sector Strengthening progr: USD 100 mln. * IADB – Support sustain. Electricity service: USD 40 mln. * IADB – Support Agriculture public service: USD 15 mln. * IADB – Revenue policy administration: USD 20 mln. <p>Looptijd IADB leningen: 20jr./ 25 jr, grace 5jr, rentevoet: libor 3 mnd +/- bankcost.</p> <p style="text-align: right;">Totaal: USD 188,8 mln.</p>	<ul style="list-style-type: none"> *DSB-payment 3coastguard vessels: SRD 48,1mln <p>Looptijd : 10jr. , grace 1jr, rentevoet: 10%.</p> <p style="text-align: right;">Totaal: SRD 48,1 mln. =USD 14,4 mln.</p>
2014	<ul style="list-style-type: none"> * OPEC Fund Health facility improvem. pr.:USD 26,5 mln <p>Looptijd : 21jr. , grace 5, rentevoet: 4,5%.</p> <ul style="list-style-type: none"> * ING Bank – Bridge Carolina Kreek: € 27,2 mln. -2 leningen <p>Looptijd : 11,5/3,5jr. , grace 1jr, rentevoet: euribor 6mnd + 4,1% + cost.</p> <ul style="list-style-type: none"> * ISDB – Health facility improvem. Project: USD 60 mln.–2 lening. <p>Looptijd: 20/12jr, grace 4/3jr, rentevoet: 1,5%/ libor 6 mnd + 1,5%</p> <ul style="list-style-type: none"> * ISDB – Education. Program: USD 10,5 mln.–2 lening. <p>Looptijd: 20jr, grace 4/3jr, rentevoet: 1,5%/2%.</p> <ul style="list-style-type: none"> * IADB – Business climate innovation: USD 20 mln. <p>Looptijd IADB leningen: 20jr./ 25 jr, grace 5jr, rentevoet: libor 3 mnd + bankcost.</p> <p style="text-align: right;">Totaal: USD 117,5 mln. + € 27,2 mln. = USD 153,3 mln.</p>	<ul style="list-style-type: none"> *DSB-purchase real estate and infrastructure works: €14,4 mln.Looptijd : 5jr. , grace 1jr, rentevoet: 7%. * Baitali – infrastructure project: SRD 87,9 mln. <p>Looptijd : 6jr. , grace 1jr, rentevoet: 5%.</p> <ul style="list-style-type: none"> *Tjongalanga – infrastructure project: SRD 39.6 mln. <p>Looptijd : 6jr. , grace 1jr, rentevoet: 5%.</p> <ul style="list-style-type: none"> * Kuldipsingh infra NV – infrastructure project: SRD 72,0 mln. Looptijd : 6jr. , grace 1jr, rentevoet: 5%. <p style="text-align: right;">Totaal: SRD 199,5 mln. +€14,4 mln. =USD 78,4 mln.</p>
2015	<ul style="list-style-type: none"> * Car. Development Bank: CDB Education project: USD 21,9 mln – 2 len. Looptijd : 20/17jr. , grace 5jr, rentevoet: 3,95%/2,5% * Republic Bank Ltd – Bridge Loan: USD 50 mln. <p>Looptijd : 1jr. , rentevoet: 7% 6 mnd /7,5% tweede 6 mnd.</p> <ul style="list-style-type: none"> * AFD– Water sector master plan: € 12,5 mln. <p>Looptijd: 15jr, grace 5,5jr, rentevoet: 2,22%</p> <ul style="list-style-type: none"> * IADB – Support EBS Investment Plan: USD 33 mln. <p>Looptijd: 25 jr, grace 5,5jr, rentevoet: libor 3 mnd +/- bankcost.</p> <ul style="list-style-type: none"> *Industrial Comm. Bank of China Road constr: USD 65,3 mln. <p>Looptijd: 14jr, grace 2,5jr, rentevoet: libor 6 mnd + 3,5%.</p> <p style="text-align: right;">Totaal: USD 170,2 mln. + € 12,5 mln. = USD 183,9 mln.</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Suriname Road & Civiltechnical Company N.V. - Medical Centre Wanica phase 1: SRD 9,5 mln. <p>Looptijd : 2jr. , grace 3-10mnd., rentevoet: 5%.</p> <ul style="list-style-type: none"> *DSB-construction work coastal area: SRD 45 mln. Looptijd : 5,5jr. , grace 1jr, rentevoet: 10%. * CBvS – Consolidated debt: SRD 2.498,3 mln. <p>Looptijd : 30jr. , grace 6mnd., rentevoet:3,5%.</p> <p>(Omzetting korte termijn schulden in een lange termijn schuld)</p> <p style="text-align: right;">Totaal: SRD 54,5 mln. =USD 13,5 mln. Excluding consolidated debt</p>
2016	<ul style="list-style-type: none"> * IADB – Second Basic Education program: USD 20 mln. * IADB – Energy sector support: USD70 mln. <p>Looptijd: 25 jr, grace 5,5jr, rentevoet: libor 3 mnd +/- bankcost.</p> <ul style="list-style-type: none"> * China Eximbank/Dalian-Road construction: USD 240,8 mln. <p>2 len.- Looptijd: 0,5/20jr, grace 5jr, rentevoet: libor 6mnd+3,5%/2%.</p> <ul style="list-style-type: none"> *China Eximbank – Nat. Broadband network: USD 98,5 mln. 	<ul style="list-style-type: none"> * Zhong Da International Engineering Company (Suriname) N.V. – 70 km road construction: USD 3,1 mln. Looptijd : 0,5jr. , grace 3-10mnd., rentevoet: libor 6 mnd+ 3,5%. *Chotelal- credit line purchase of goods: SRD 11,4 mln. Looptijd : 1,3jr. , grace 6mnd, rentevoet 5%.

	<p>Looptijd: 15jr, grace 5jr, rentevoet: 3%.</p> <p>* Senior notes via Opperheimer – budgetsupport: USD 86 mln, Looptijd 1,5 jaar bulletpaym, rente 8,57%.</p> <p>* Obligatielening via Opperheimer - budgetsupport + onlend Staatsolie: USD 550 mln, looptijd 10 jaar bulletpaym, rente 9,25%.</p> <p>*CDB – Policy base loan Energy sector: USD 50 mln. Looptijd : 12jr. , grace 2jr, rentevoet: 2,97%</p> <p>*ISDB – rice prod. Proj.: USD 5,9 mln. Looptijd : 19,7jr. , grace 4,7jr, rentevoet: libor 6mnd+1,3%.</p> <p>* ISDB – Education Proj.: USD 30,8 mln.- 3 leningen Looptijd : 13,5-15,5jr., grace 3,5-4,5jr, rentevoet: libor 6mnd+1,3%.</p> <p>* ISDB – Purschase petroleum prod.: USD 30 mln. Looptijd : max. 15 mnd., rentevoet: 6%</p> <p>* ISDB – Private sector development – sell commodity to Staatsolie : USD 20 mln.looptijd: max.36 mnd., rentevoet: 7%</p> <p>*ABN-AMRO Bank – Export Credit Commewijne en Coronie river dike : € 39,2 mln. – 2 leningen. Looptijd : 6,25-6,5jr.,grace 1,255-1,5jr, rentevoet: Euribor 6mnd+1,25/1,5%.</p> <p>* Israel Discount Bank Ltd- Contr. Work Adek: €4,2 mln. Looptijd : 5jr., grace 1jr, rentevoet: Euribor 6mnd++2,95%.</p> <p>Totaal: USD 1.202 mln. + € 43,4 mln. = USD 1249,7 mln.</p>	<p>*Combemarkt N.V.- credit line purchase of goods: SRD 10,6 mln. Looptijd : 1,5 jr. , grace 6mnd, rentevoet 5%.</p> <p>*Hakrinbank –credit for AZP for pr.: USD3,5 mln. Looptijd : 11 jr. , grace 2 jr. rentevoet 8,5%.</p> <p>* Nationale Uitvoeringsbedrijf N.V. (NUB N.V.)- Improv. water management Pomona area: SRD 31,9 mln. Looptijd : 18 mnd. rentevoet 9%.</p> <p>*Republic Bank – Health sector pr.: USD 5,5 mln. Looptijd : 11 jr. , grace 1 jr. rentevoet 10%.</p> <p>*DSB- for arrear payments govern. USD 30 mln. Looptijd : 4jr. , grace 1jr, rentevoet: 6%.</p> <p>Totaal: SRD 53,9 mln. + USD 42,1 mln. =USD 49,3 mln.</p>
2017	<p>* IADB – Par’bo Urban Regabilitation Project.: USD 20 mln.</p> <p>* IADB – Agriculture competitiveness Program: USD 17,5 mln. Looptijd: 25jr, grace 5,5jr, rentevoet: libor 3 mnd + mark up.</p> <p>*IADB – Fiscal strengthening Program: USD 40 mln. Looptijd: 30jr, grace 5,5jr, rentevoet: libor 3 mnd + mark up.</p> <p>*ISDB – Purchase of basic goods. USD 35 mln. Looptijd : 12 months from each disbursement, rentevoet: 6%.</p> <p>*ISDB – Housing project LISP III: USD 35 mln. – 2 leningen Looptijd : 25-15jr., grace 7-0,5jr, rentevoet: 1,5-0,6%.</p> <p>* Senior notes via Opperheimer – budgetsupport: USD 46,5 mln, Looptijd 1,5 jaar bulletpayment rente 9%.</p> <p>*India Eximbank- Creditlines: USD 8,6 mln. Looptijd: 12jr, grace 3jr, rentevoet: libor 6mnd</p> <p>*CBD- Power project Suriname: USD 65 mln. Looptijd: 4.-395jr, grace 5jr, rentevoet: 2,5-3,5%</p> <p>*CBD- Feasibility Study to Upgrade Water Supply Facilities: USD 0,5 mln., Looptijd: 18jr, grace 2jr, rentevoet: 2,5%</p> <p>Totaal: USD 268,1 mln.</p>	<p>* Baitali – infrastructure project Albina-Meerzorg : € 6,9 mln. Looptijd : 3,75jr. , grace 9 mnd, rentevoet: 6%.</p> <p>* Baitali – infrastructure project Zwathovenbrugstraat: USD 8,0 mln. Looptijd : 4jr. , grace 2jr., rentevoet: 6%.</p> <p>*Republic Bank: Budget support: USD 10 mln. Looptijd : 1jr. , rentevoet: 8%.</p> <p>*Republic Bank: Budget support: € 10 mln. Looptijd : 2jr. , rentevoet: 7%.</p> <p>*FinaBank: Budget support: USD 24,4 mln. Was converted to a T-Bill</p> <p>Totaal: USD 42,4 mln. +€16,9 mln. =USD 61,4 mln.</p>
2018	<p>*India Eximbank- 2 Creditlines: USD 31 mln. Looptijd: 15,5jr, grace 5jr, rentevoet: libor 6mnd+1,5%</p> <p>*CBD- Street lightening Infrastuctur: USD 29,8 mln. Looptijd: 13jr, grace 3jr, rentevoet: 3,8%</p> <p>* IADB – Health Service Improvement prj.: USD 20 mln.</p> <p>* IADB – Agriculture Prod. Program: USD 30 mln. Looptijd: 24jr, grace 6,5jr, rentevoet: libor 3 mnd + mark up.</p> <p>* Israel Discount Bank Ltd- Contr. Work Adek: €3,2 mln. Looptijd : 4jr., grace 1jr, rentevoet: Euribor 6mnd+4,85%.</p> <p>*Banca Monte dei Paschi di Siena S.p.A- Contr. Work Adek: €17,9 mln. Looptijd : 10jr., grace 2,5jr, rentevoet: Euribor 6mnd++2,5%.</p>	<p>* Kuldipsingh infra NV – infrastructure project: USD 16,1 mln. Looptijd : 3jr. , grace 1jr, rentevoet: 5%.</p> <p>*NUB N.V. – infrastr. project: SRD 9,5 mln. Looptijd : 2jr. , grace 2 mnd, rentevoet: 9%.</p> <p>*NUB N.V. – infrastr. project: SRD 4,7 mln. Looptijd : 2jr.+2mnd, grace 2 mnd, rentevoet: 9%.</p> <p>*NUB N.V. – infrastr. project: USD 18,1 mln. Looptijd : 3jr, grace 1 jr., rentevoet: 6%.</p> <p>*NUB N.V. – infrastr. project: SRD 3,4 mln. Looptijd : 18mnd, grace 2 mnd, rentevoet: 9%.</p> <p>*Tjongalanga – infrastr. project: USD 7,6 mln. Looptijd : 9,5jr. , grace 2,5jr, rentevoet: 5%.</p> <p>*Tjongalanga – infrastr. project: USD 5,1mln. Looptijd : 8,5jr. , grace 1,5jr, rentevoet: 5%.</p> <p>*Tjongalanga – infrastr. project: USD 6,2mln. Looptijd : 4jr. , grace 1jr, rentevoet: 6 %.</p> <p>*N.V.Caremco Holding- Infrast.pr.- USD 5,3mln. Looptijd : 3jr.+5mnd , grace 1mnd, rentevoet: 5 %.</p>

		<p>* Baitali – infrastructure project : USD 8,0 mln. Looptijd : 2jr.+7mnd , grace 2jr., rentevoet: 6%. * Baitali – infrastructure project : USD 12,0 mln. Looptijd : 9jr., grace 2jr., rentevoet: 5%. Baitali – infrastructure project : USD 43,5 mln. Looptijd : 9jr., grace 2jr., rentevoet: 5%. *Trustbank Amanah –budget finance –USD 8,7 mln + € 3,3 mln. Looptijd : 1jr., rentevoet: 5%. Totaal: USD 130,6 mln. + SRD 17,6 mln.+€3,3 mln =USD 136,7 mln.</p>
	Totaal: USD 110,8 mln. + € 21.1 mln. = USD 135,3 mln.	
2019 -okt.	<p>*India Eximbank- 2 Creditlines: USD 26,1 mln. Looptijd: 12-15jr, grace 3-5jr, rentevoet: libor 6mnd+1,5% *IADB – Contingent Loan for Disaster Emergencies: USD 30 mln. Looptijd: 25jr, grace 5,5jr, rentevoet: libor 3 mnd + mark up. * World Bank – improving operation Saramacca Canal: USD 30 mln.Looptijd: 30jr, grace 6jr, rentevoet: libor 6mnd+1,4% * World Bank – Competiveness & sector diversification: USD 23 mln.Looptijd: 29jr, grace 5jr, rentevoet: libor 6mnd+1,4% *ISDB – Islamic Trade & Fin. Corp.- Purchase of food. USD 25 mln.Looptijd : 6 months, rentevoet: libor 3 mnd +3,5%. *ISDB –Expansion power generation: USD 41,4 mln. Looptijd : 20 jr, grace 4,5 jr, rentevoet: 10-year US Dollar mid swap rates+ 0,6%. *Israel Discount Bank Ltd- Credit line – 2 leningen: €14,7 mln. Looptijd : 9-4,5jr., grace 5,5-0,5jr, rentevoet: Euribor 6mnd+ 2,5/2,1%. * Israel Discount Bank Ltd- Contr. Work Adek: €11,1mln.- 2 leningen Looptijd:4,3-5jr., grace 1-2,6jr,rentevoet: Euribor 6mnd+2,5/2,1%. *Credit Suisse – Credit line for agro industrial park: € 66,5 mln. 2 leningen: Looptijd: 13,5-7,5jr., grace 7,5jr, rentevoet: Euribor 6mnd+1,6/3%. * AFD– Credit line Albina Hospital: € 12,5 mln. Looptijd: 20,25jr, grace 5,25jr, rentevoet: Euribor 6 mnd+ markup. * OPEC Fund – Expansion power generation: USD 26 mln. Looptijd : 18jr. , grace 4jr, rentevoet: 4,6%. * OPEC Fund – Health facility improvement: USD 6 mln. Looptijd : 18jr. , grace 4jr, rentevoet: 4,6%. Totaal: USD 207.5 mln. + € 104,8 mln. = USD 323,9 mln.</p>	<p>*Hakrinbank –budget support: € 40 mln. Looptijd : 0,5 jr. , rentevoet 1%. *VCB –budget support: € 40 mln. Looptijd : 0,5 jr. , rentevoet 1%. *Republic bank – purchase of vehicles: USD 10 mln. Looptijd 7 jr. , rentevoet 6%. *Trustbank Amanah –budget finance –USD 2 mln Looptijd : 1jr., rentevoet: 5%. * Djojo bedrijven N.V.-infrastr. –SRD 12,7 mln. Looptijd : 3jr.+ 3mnd, grace 15 mnd., rentevoet: 9%. * S. Main Transport-infrastr. –SRD 45,7 mln. Looptijd : 3jr.+ 3mnd, grace 15 mnd., rentevoet: 9%</p> <p>Totaal: USD 12 mln. + € 80 mln.+ SRD 58,4 mln. =USD 108,6 mln.</p>

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

Bijlage 2: Economische groei, financieringstekort en centrale overheidsschuld in procenten van het BBP voor 2015-2019 van landen in het Caribisch gebied

Economische groei in %

	2015	2016	2017	2018	2019
Totaal Caribisch gebied	1,2	-1,7	-0,1	1,3	1,4
Antigua and Barbuda	3,8	5,5	3,2	7,4	6,2
Bahamas	0,6	0,4	0,1	1,6	0,9
Barbados	2,2	2,3	-0,2	-0,6	0,0
Belize	3,4	-0,6	1,4	3,0	2,1
Dominica	-2,7	2,8	-8,8	4,0	9,0
Grenada	6,5	3,7	4,4	4,1	3,3
Guyana	3,1	3,4	2,2	4,1	4,5
Jamaica	0,9	1,4	1,0	1,7	1,7
Saint Kitts and Nevis	1,6	1,8	0,9	2,4	3,0
Saint Lucia	0,3	3,9	3,3	1,5	2,0
Saint Vincent and the Grenadines	1,3	1,9	1,0	2,2	2,5
Suriname*	-3,4	-5,6	1,8	2,6	2,3
Trinidad and Tobago	1,8	-6,3	-2,3	-0,2	0,4

Bron: Preliminary Overview of the Economies of Latin America and the Caribbean, ECLAC, december 2019

* ABS groeicijfers en IMF projectie voor 2019

Financieringstekort in % van het BBP

	2015	2016	2017	2018	2019
Totaal Caribisch gebied	-2,5	-2,2	-2,6	-1,2	-1,1
Antigua and Barbuda	2,2	-0,4	-2,4	-2,3	-4,2
Bahamas	-2,6	-2,6	-5,6	-3,4	-2,0
Barbados	-9,4	-5,8	-4,8	-0,3	0,8
Belize	-7,3	-4,2	-1,3	-0,3	-0,7
Dominica	-1,7	13,9	-5,2	n.b	n.b
Grenada	-1,2	1,8	3,2	4,2	5,1
Guyana	-1,4	-4,4	-4,5	-3,6	-4,9
Jamaica	-0,3	0,2	0,5	1,2	-0,6
Saint Kitts and Nevis	5,8	4,8	1,9	6,7	9,2
Saint Lucia	-1,3	-0,5	-1,2	-0,9	-0,3
Saint Vincent and the Grenadines	-2,1	2,2	-1,2	-1,0	-2,6
Suriname*	-9,8	-11,3	-9,3	-11,5	-10,9**
Trinidad and Tobago	-1,7	-5,5	9,0	-3,4	-2,5

Bron: Preliminary Overview of the Economies of Latin America and the Caribbean, ECLAC, december 2019

* VSB berekening o.b.v. data van het Ministerie van Financiën voor Suriname

**projectie Eclac

n.b. = niet beschikbaar

Centrale overheidsschuld in % van het BBP

	2015	2016	2017	2018	2019
Totaal Caribisch gebied	72,5	72,0	73,3	71,7	69,0
Antigua and Barbuda	69,9	66,5	65,1	63,6	61,1
Bahamas	56,6	59,6	64,8	64,4	62,3
Barbados	129,6	138,4	136,9	124,0	122,6
Belize	80,9	87,3	95,0	93,9	91,5
Dominica	64,7	57,0	58,6	71,4	70,4
Grenada	82,7	75,7	65,7	61,3	56,1
Guyana	48,7	45,7	47,1	47,0	43,3
Jamaica	123,5	118,9	109,8	102,9	97,0
Saint Kitts and Nevis	50,6	48,5	47,8	41,1	39,1
Saint Lucia	63,3	63,7	61,0	62,2	58,7
Saint Vincent and the Grenadines	67,7	66,2	67,8	68,2	67,6
Suriname*	45,3	74,2	75,0	72,6	75,6
Trinidad and Tobago	52,8	59,8	58,3	59,8	57,5

Bron: Preliminary Overview of the Economies of Latin America and the Caribbean, ECLAC, december 2019

* VSB berekening van de effectieve staatsschuld o.b.v. data van het Bureau voor de Staatsschuld